

ارتباط بین فرم زمین و خصوصیات خاک در واحدهای فیزیوگرافی مختلف حوزه تجن (شمال ایران)

محمد علی بهمنیار، علی ابطحی و محمدحسن بنایی*

چکیده: در دامنه شمالی البرز مرکزی (حوزه تجن) دو واحد فیزیوگرافی کوه و تپه با رژیم حرارتی و رطوبتی *Mesic-Xeric* که دامنه‌های شمالی آنها پوشیده از درختان جنگلی و دامنه‌های جنوبی آنها به کشت گیاهان زراعی و چراگاه اختصاص دارد. همچنین یک واحد فیزیوگرافی تپه دیگر با رژیم رطوبتی و حرارتی *Thermic-Udic* که تحت پوشش درختان جنگلی قرار دارد مورد بررسی قرار گرفتند. از چهار قسمت آنها (راس قله، دامنه محدب، دامنه مقعر و پای قله) مجموعاً ۱۷ پروفیل به منظور بررسی مشخصات مرفولوژیکی، طبقه‌بندی، مینرالوژیکی و برخی از خصوصیات فیزیکی و شیمیایی حفر شد.

هدف از مطالعه، تعیین رابطه بین فرم زمین، پوشش گیاهی (نحوه بهره‌وری) و جهت شیب با خواص و مشخصات خاک در شرایط اقلیمی متفاوت است، دامنه‌های شمالی که تحت پوشش درختان جنگلی قرار دارد حاوی خاک عمیق، ساختمان تکامل یافته، کربن آلی بالا و میزان آهک بسیار پایین است.

طبقه‌بندی خاک در راس قله *Typic Argiudolls* و در شیب محدب و مقعر *Typic or Mollic Hapludalfs* و یا *Mollic Argixerolls or Mollic* و در پای کوه و تپه *Typic or Mollic Haploxeralfs* است.

در دامنه جنوبی که تحت کشت محصولات زراعی و چراگاه قرار دارد حاوی خاک کم عمق تر، ساختمان تکامل نیافته، کربن آلی کم و مقدار آهک بسیار بالا است. خاکها در راس قله‌ها، شیبهای محدب و مقعر *Calcixerollic Xerochrepts* و در پای دامنه‌ها *Fluventic Haploxerolls* طبقه‌بندی شدند. بخش کنترل رطوبتی خاک به ترتیب حاوی رسهای ورمیکولیت، ایلیت، مونت‌موریلونیت، کائولینیت و کلریت است که در نقاط مختلف تفاوت‌هایی دارد.

*- دانشجوی خاکشناسی دانشگاه تربیت مدرس، دانشیار دانشکده کشاورزی دانشگاه شیراز و معاونت تحقیقاتی موسسه تحقیقات خاک و آب